



Gemeente
Amsterdam

Nota Vrouwenemancipatie 2015 – 2018

**Initiatiefrijke vrouwen
maken de stad!**

Inhoudsopgave

Voorwoord		1
Samenvatting		3
Inleiding:	Visie en hoofdlijnen 2015-2018	4
	<ul style="list-style-type: none">• Vier speerpunten• Drie instrumenten• Eén Amsterdam: stad en stadsdelen• Leeswijzer	
Speerpunt 1	Aanpak (stille) problematiek meisjes en bevordering (seksuele) weerbaarheid	8
Speerpunt 2	Versterken zelfbeschikking en acceptatie seksuele diversiteit	12
Speerpunt 3	Versterken van economische zelfstandigheid van vrouwen	17
Speerpunt 4	Versterken en verbinden van emancipatie- initiatieven	22
Monitoring, evaluatie en financiën		25

Meisjesdromen waar maken

Women inc heeft bij haar 10-jarig bestaan een video gemaakt met de titel “Maak meisjesdromen waar”. 10 meisjes van 10 jaar vertellen wat ze later willen worden. De één wil advocaat worden, de ander wil dieren verzorgen in Afrika, weer een ander wil de baas zijn en veel geld verdienen, zelfstandig zijn. En in ieder geval werken!

Het filmpje sluit af met de realiteit van vandaag. Als er niets verandert, worden acht van de tien meisjes nooit de baas, kunnen maar vijf van de tien meisjes later financieel voor zichzelf zorgen en verdienen deze meisjes in hun werkend leven 300.000 euro minder dan mannen.

Dit filmpje schets in drie minuten tijd waarom het nog steeds nodig is aandacht te hebben voor vrouwenemancipatie¹. Ook in een grote stad als Amsterdam, waar het opleidingsniveau van meisjes hoger is dan ooit, en waar het lijkt alsof meisjes hun kansen alleen maar hoeven te pakken.

Een belangrijk aandachtspunt is het seksueel weerbaar maken van meisjes. Meisjes zijn vaker slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag en in toenemende mate via sociale media. Wij richten ons onder andere op het bewust maken van meisjes met voorlichting over sexting en grooming. In het Amsterdamse jeugd domein is er van oudsher veel aandacht voor jongens. Jongens hangen op straat, veroorzaken overlast en er gaat veel geld naartoe om hen op het rechte pad te krijgen en/of te houden. Meisjes veroorzaken zelden overlast. Zijn stiller, keren in zichzelf en krijgen vaker psychosociale problemen. Maar iedere euro die we investeren in de ontwikkeling van deze meisjes, verdienen we dubbel en dwars terug. Want de meisjes van nu, zijn de ondernemers, rolmodellen, vrijwilligers, experts en moeders van later en daarmee investeer je in de maatschappij. We reserveren hierbij speciale aandacht voor de Amsterdamse meisjes die leven in twee culturen.

Ook staat de economische zelfstandigheid van vrouwen centraal. Binnen de groep vrouwen met een zwakke sociaal economische positie zijn alleenstaande en laagopgeleide vrouwen oververtegenwoordigd. Ons streven is deze vrouwen via participatietrajecten economisch zelfstandig te maken.

Kortom, emancipatie blijft een maatschappelijk thema. Het gaat om bewustwording en lef tonen. Want er is nog steeds een verschil tussen de positie van vrouwen en mannen. Om dit te veranderen, vergt wat van de maatschappij. De rol van de gemeente Amsterdam is om te agenderen, faciliteren en te investeren. Daarbij hoort een ambitieuze emancipatie-agenda. Zodat over 10 jaar de dromen van meisjes wél waar kunnen worden.



Simone Kukenheim
Wethouder

¹ <https://www.womeninc.nl/vrijepagina/maak-meisjesdromen-waar>



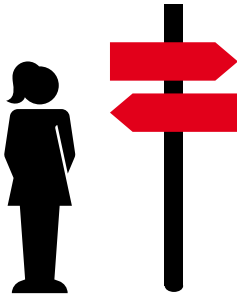
Gemeente
Amsterdam

Nota Vrouwenemancipatie 2015-2018

Doelen



1. Kwetsbare meisjes **weerbaar** maken.



2. Meisjes en vrouwen kunnen **eigen keuzes** maken.



3. Meer Amsterdamse vrouwen zijn **economische zelfstandig**.
Betaald werk en onbetaalde
zorgtaken zijn beter in balans.



4. Vrouwenorganisaties, groot en klein, **werken samen**. Initiatiefrijke vrouwen zijn **rolmodellen**.

Samenvatting

De Nota Vrouwenemancipatie 2015-2018 beschrijft hoe gemeente Amsterdam, samen met alle betrokken partijen in de stad, werkt aan het versterken van de positie van Amsterdamse meisjes en vrouwen. Thema's als het bevorderen van economische zelfstandigheid, seksuele weerbaarheid en zelfbeschikking en de acceptatie van seksuele diversiteit blijven belangrijk in het emancipatiebeleid. De komende jaren ligt de focus op het beter zichtbaar maken van emancipatie (-initiatieven) door het ondersteunen van initiatiefrijke vrouwen. De meest kwetsbare groepen, onder andere 'kwetsbare meiden met stille problematiek'⁴ krijgen extra aandacht. Door rolmodellen in te zetten wil de gemeente deze meisjes weerbaarder maken en ze laten zien dat ook zij keuzes kunnen maken.

Lokale, vaak kleine en informele netwerken bieden vrouwen laagdrempelige aansluiting en belangrijke (ervarings-)deskundigheid die aansluit bij hun behoeften. Het verbinden van deze netwerken met grotere, professionele aanbieders van diensten en informatie versterkt beide partijen. De gemeente investeert daarom in het bouwen van netwerken tussen het lokale (informele) vrouwenveld en formeel aanbod.

Voor het emancipatiebeleid 2015-2018 zijn de volgende speerpunten gekozen:

1. integrale aanpak problematiek kwetsbare groepen meisjes zodat meer Amsterdamse meisjes weerbaar zijn tegen aantasting van hun psychische, sociale en fysieke integriteit
2. versterken van zelfbeschikking en acceptatie seksuele diversiteit zodat meer meisjes en vrouwen zichzelf kunnen zijn en eigen keuzes kunnen maken
3. versterken van economische zelfstandigheid van vrouwen zodat meer Amsterdamse vrouwen economisch zelfstandig zijn, en betaald werk beter in balans is met onbetaalde zorgtaken
4. versterken van de emancipatie-infrastructuur zodat vrouwenorganisaties, groot en klein, samenwerken en initiatiefrijke vrouwen als rolmodellen kunnen optreden

We werken op drie manieren aan deze speerpunten. Ten eerste maken we activiteiten mogelijk door financiële ondersteuning, zoals subsidies. Ten tweede bieden we informatie, hulp en advies aan vrouwenorganisaties. Ten derde werken we binnen verschillende beleidsportefeuilles aan vrouwenemancipatie, en bereiken méér omdat we in samenhang sturen en monitoren.

Hoe ziet dat er in de praktijk uit? Wanneer algemeen beleid effectiever kan worden toegesneden op vrouwen en meisjes dan doen we dit. Denk bijvoorbeeld aan het jongerenwerk, dat zonder speciale aandacht voor meisjes al snel jongenswerk wordt. Verder geeft de gemeente geld en praktische hulp om emancipatie-initiatieven en interventies mogelijk te maken die bijdragen aan bovenstaande speerpunten, zoals voorlichtingsactiviteiten voor kwetsbare groepen. We bundelen kennis en best practices. Daarbij zijn ook overstijgende netwerken zoals Women Inc en Atria belangrijke samenwerkingspartners. Rolmodellen en innovatie krijgen alle ruimte!

Inleiding: visie en hoofdlijnen 2015-2018

Het percentage vrouwelijke studenten in het hoger en wetenschappelijk onderwijs is hoger dan ooit en vrouwenorganisaties en -netwerken hebben een waardevolle rol in de stad. Dat zijn positieve ontwikkelingen. En toch blijft economische zelfstandigheid van vrouwen een heikel punt. Van de Amsterdamse vrouwen is 52% economisch zelfstandig, versus 63% van de mannen. Ook op andere terreinen is sprake van aanhoudende problemen of zelfs achteruitgang. Zo blijkt uit onderzoek dat 6% van de Amsterdamse meisjes ernstige psychische klachten heeft, tegenover 2% van de jongens². De opkomst van 'sexting' en 'grooming' waarbij via social media seksueel getinte berichten, foto's en filmpjes worden verstuurd, brengt relatief veel opgroeiende meisjes in een kwetsbare positie. Zo blijkt uit recent landelijk onderzoek dat 48 procent van de meisjes wel eens het verzoek heeft gekregen om seksueel getinte foto's te versturen. Investeren in hun weerbaarheid is dus essentieel. En meisjes die op meisjes vallen hebben vaak nog extra hindernissen te overwinnen, bijvoorbeeld omdat nog steeds ruim een vijfde van de dertien- en veertienjarige Amsterdammers een negatieve houding heeft ten aanzien van homoseksuele jongens en lesbische meisjes op hun school. Kortom, economische zelfstandigheid, zelfbeschikking en seksuele weerbaarheid zijn onderwerpen die onverminderd aandacht verdienen. Datzelfde geldt voor de acceptatie en emancipatie van vrouwelijkheid buiten stereotiepe beelden: lesbische, biseksuele en transgender meisjes en vrouwen, net als meisjes en vrouwen met een intersekse-conditie, hebben er recht op zichzelf te kunnen zijn. Deze punten staan dan ook centraal in zowel het beleid van Amsterdam als het Rijksbeleid op het gebied van vrouwenemancipatie.

De context voor dit nieuwe Amsterdamse vrouwenemancipatiebeleid wordt ook gevormd door de decentralisatie in het sociaal domein, de bezuinigingen in de zorg en toename van de problematiek rondom radicalisering. Deze zaken spelen voor vrouwen en meisjes vaak op een andere manier of hebben andere consequenties dan voor mannen en jongens.

Een recent aandachtspunt is ook de problemen van de kinderen van nieuwkomers uit Midden- en Oost-Europa en sommige vluchtelingenregio's. Hoewel de ernst en impact van nieuwe ontwikkelingen nog niet altijd duidelijk is, zullen deze nauwlettend worden gevolgd. Het college werkt aan bovenstaande zaken. Dat doet zij niet alleen, maar als onderdeel van een uitgebreid Amsterdams netwerk. Amsterdam heeft een breed emancipatieveld, dat bestaat uit naar schatting 100 tot 150 (vrijwilligers)organisaties en maatschappelijke initiatieven. Om ervoor te zorgen dat het geheel van deze initiatieven meer is dan de som van de delen, is het bundelen en versterken van emancipatie-initiatieven essentieel. We werken aan het verbinden van informele, lokale netwerken met elkaar en met professionele en grootstedelijke organisaties.

De strategie bij het werken hieraan is om dwarsverbanden tussen de thema's en domeinen zo te benutten dat ze optellen tot meer dan de som van hun delen. Met andere woorden, deze

² Gemeente Amsterdam, Bureau Onderzoek en Statistiek (2013). De staat van de Jeugd. Jeugdmonitor Amsterdam 2013.

Nota Vrouwenemancipatie beoogt een vliegwieleffect. Dit effect bestaat uit drie aspecten:

- 1) scherpere sturing door overzicht;
- 2) leereffect door delen van lessen en best practices;
- 3) synergie door initiatieven met elkaar in verband te brengen en netwerkvorming te versterken.

De ondertitel van deze nota verwijst naar de Amsterdamse vrouwenorganisaties die zich er met passie en deskundigheid inzetten dat vrouwen steeds sterker komen te staan. En daarnaast naar al die Amsterdamse vrouwen die, soms als rolmodel of soms juist vanuit een kwetsbare positie, zich ervoor inzetten om het beste uit zichzelf en anderen te halen. Zij bewijzen het: initiatiefrijke vrouwen maken de stad!

Vier speerpunten

Amsterdammers zijn in de eerste plaats zelf verantwoordelijk voor hun emancipatie. Het gemeentebestuur is aan zet bij vraagstukken die de individuele verantwoordelijkheid overstijgen. Dit is waar de (ontplooiings)kansen, de rechten, de vrijheden en de eigenheid van de diversiteit aan Amsterdamse vrouwen in het geding zijn. We richten ons op de groepen wiens vrijheden en ontwikkelingsmogelijkheden in verhouding het meest in het gedrang zijn. Zo heeft het bevorderen van een hoger percentage vrouwen in topfuncties onze aandacht in ons eigen HR-beleid, maar heeft het bevorderen van economische zelfstandigheid, keuzevrijheid en weerbaarheid van (jonge) vrouwen een nog hogere prioriteit. Want om in vrijheid keuzes te kunnen maken over onder andere levensstijl, werk of ouderschap is het nodig om werkelijk alternatieven te hebben. Om een voorbeeld te geven: om niet financieel afhankelijk te zijn van anderen is het belangrijk om de bagage en het zelfvertrouwen te hebben die zorgen voor goede kansen op de arbeidsmarkt.

In deze nota staan deze kaders geformuleerd en uitgewerkt, maar de gemeente staat niet alleen in die keuzen. Er heeft een brede inventarisatie plaatsgevonden onder organisaties en sleutelpersonen uit het emancipatieveld om te bepalen welke hardnekkige vraagstukken en nieuwe ontwikkelingen centraal gesteld moeten worden. Naast input uit bilaterale gesprekken met partners in het veld en bestuderen van onderzoeksmateriaal is gebruik gemaakt van de vrouwenagenda die het Service Punt Emancipatie (SPE) in 2014 heeft opgesteld (zie bijlage). Dit rapport behandelt de twaalf belangrijkste vraagstukken waarvoor de organisaties in het veld aandacht wensen. Op basis daarvan stelt het college de volgende vier speerpunten vast voor de periode 2015 tot en met 2018.

1. integrale aanpak problematiek kwetsbare groepen meisjes
2. versterken van zelfbeschikking en acceptatie seksuele diversiteit
3. versterken van de economische zelfstandigheid van vrouwen
4. versterken van de emancipatie-infrastructuur

De eerste drie speerpunten zijn direct gericht op het verbeteren van de positie van vrouwen en meisjes. Het vierde speerpunt is geformuleerd op een ander niveau: een sterke stedelijke emancipatie- infrastructuur is een voorwaarde voor het verwezenlijken van de andere drie

speerpunten. Goed functionerende lokale vrouwenorganisaties en grootstedelijke netwerken bieden ondersteuning, kennis en rolmodellen aan Amsterdamse vrouwen en meisjes wat betreft de drie andere speerpunten. Zoals verderop in de nota is te lezen gebeurt dit op veel manieren, bijvoorbeeld via cursussen, debatten, advies, praktische hulp, informatie en psychosociale steun. Het versterken van deze netwerken en organisaties betekent dus ruim baan voor het initiatief en de inzet van Amsterdamse vrouwen.

Drie instrumenten

We werken op de volgende manieren aan de speerpunten:

1. mogelijk maken van activiteiten door financiële ondersteuning zoals subsidies;
2. informatie en ondersteuning voor vrouwenorganisaties;
3. in samenhang sturen en monitoren tussen verschillende beleidsportefeuilles

Dit laatste houdt in dat we er recht aan doen dat het onderwerp vrouwenemancipatie relevant is voor allerlei beleidsterreinen, en dus integraal beleid nodig is. Daarom wordt binnen verschillende beleidsterreinen en -portefeuilles gewerkt aan de vier speerpunten van het Vrouwenemancipatie- beleid. Op die manier benut het college de mogelijkheden om het algemene gemeentelijk beleid aan te scherpen daar waar algemeen beleid minder effectief is voor meisjes en vrouwen of onbedoeld leidt tot andere resultaten bij mannen en vrouwen. Het budget voor deze beleidsterreinen wordt dus ingezet voor thema's die in de Nota Vrouwenemancipatie terugkomen. Een voorbeeld is het feit dat meisjes van het jongerenwerk een andere benadering vragen dan jongens. Zoals ook in de paragraaf *financiën* is toegelicht, wordt het budget vanuit diversiteit ingezet als 'aanjaagbudget' om een impuls te geven aan nieuwe ontwikkelingen en ter versterking van de netwerken en organisaties die zich inzetten voor vrouwenemancipatie.

Eén Amsterdam: stad en stadsdelen

Deze nota beschrijft het beleid en de aanpak voor heel Amsterdam. De uitvoering hiervan vindt plaats in de verschillende stadsdelen en wijken van Amsterdam. Dit gebeurt wel volgens de lijnen die in deze nota worden uitgezet, maar op een manier die past bij de lokale omstandigheden, met de netwerken en ontwikkelingen die daar van belang zijn. Soms kiezen stadsdelen er bovendien voor om in hun gebieden aanvullende activiteiten te financieren. Hoewel in deze nota voorbeelden worden genoemd van activiteiten in de verschillende stadsdelen, voert het op dit moment te ver om hiervan een volledig overzicht te geven. Bij het monitoren van de uitvoering zal een meer gedetailleerd beeld worden gegeven.

Leeswijzer

De volgende hoofdstukken behandelen elk één van de vier speerpunten. Ieder hoofdstuk begint met een doel: naar welke situatie streven we, voor Amsterdam en de Amsterdammers? Daarna beschrijft het hoofdstuk wat de huidige stand van zaken is en behandelt vervolgens de belangrijkste actuele ontwikkelingen. Dan volgt een paragraaf waarin staat beschreven wat de rol van de gemeente is in het aanpakken van de problemen. Elk hoofdstuk over één

van de speerpunten sluit af met een puntsgewijze opsomming van wat we gaan doen. Tot slot beschrijft hoofdstuk 6 de monitoring, evaluatie en financiën die we voor Vrouwenemancipatie inzetten.

Doel



1. Kwetsbare meisjes **weerbaar** maken.

Integrale aanpak problematiek kwetsbare groepen meisjes

Doel: meer Amsterdamse meisjes zijn weerbaar tegen aantasting van hun psychische, sociale en fysieke integriteit

Alle Amsterdammers hebben het recht om zich veilig, gezond en naar eigen inzicht te ontplooiën. Toch is het zo dat meisjes en jonge vrouwen in sommige opzichten meer kans hebben dan hun mannelijke leeftijdgenoten om beperkt te worden in hun mogelijkheden tot zelfontplooiing, of te maken te krijgen met (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Bovendien uiteten moeilijkheden zich bij meisjes relatief vaak in 'stille' problematiek zoals psychische problemen. We werken aan ondersteuning die bij deze meisjes past. Daarbij houden we rekening met de specifieke situaties van meisjes, zoals het hebben van een lichte verstandelijke beperking, opgroeien in (economisch) zeer kwetsbare gezinnen en opgroeien met meerdere culturen.

De gemeente wil daarom

1. een integrale aanpak van verborgen psychosociale problemen kwetsbare meisjes
2. preventief aanbod gericht op versterking van de (seksuele) weerbaarheid van meisjes
3. zicht krijgen op en waar nodig actie ondernemen m.b.t. problematiek van nieuwe groepen (o.a. uit Midden- en Oost- Europa)

'Stille' problematiek van Amsterdamse meisjes

Sleutelfiguren uit het Amsterdamse vrouwenveld geven aan dat het worstelen met vraagstukken rond identiteit en zelfbeschikking een belangrijk probleem is voor groepen Amsterdamse vrouwen en meisjes³. Harde cijfers ontbreken omdat de doelgroep lastig te identificeren is (het gaat ogenschijnlijk goed voor de buitenwereld, op school) en de meisjes zich vaak niet herkennen in het beschikbare aanbod. De stille dilemma's zijn - tot de problemen écht uit de hand lopen - erg privé⁴. De problematiek heet daarom ook wel 'stille' problematiek.

3 SPE (2014). Amsterdamse vrouwenagenda.

4 Zie ook United Nations CERD (2015). Concluding Observations on the nineteenth to twenty-first period reports of The Netherlands. Pagina 8.

Zowel milde als ernstige psychische klachten komen vaker voor bij vrouwen dan bij mannen⁵. Uit recent onderzoek van de GGD blijkt dat 13,2 procent van de Amsterdamse meisjes sociaal-emotionele problemen heeft, en 11,2 procent emotionele problemen. Bij jongens is dit 9,0 en 2,9 procent⁶. Bovendien heeft 6% van de Amsterdamse meisjes ernstige psychische klachten, tegenover 2% van de jongens⁷. Psychosociale problematiek komt percentueel meer voor bij meisjes met een niet-westerse achtergrond. Turks-Nederlandse meisjes zijn hier oververtegenwoordigd. Uit gesprekken met Amsterdamse vrouwenorganisaties blijkt dat de verborgen psychosociale problemen onder meiden met een niet-westerse achtergrond vaak samenvalt met het in een spagaat leven tussen de omgeving thuis en buitenshuis. Vooral meisjes uit traditionele gezinnen die hun leven anders willen inrichten dan in hun familie of gemeenschap gebruikelijk is, hebben het moeilijk. Datzelfde geldt voor meiden en jonge vrouwen uit gezinnen met een economisch zeer kwetsbare positie. De gemeente heeft zorgwekkende signalen ontvangen over meisjes uit midden-Oost-Europa en vluchtelingenregio's (Eritrea) die geen vaste woonplaats hebben en nauwelijks bereikt worden door reguliere voorzieningen. Daarnaast spelen specifieke problemen voor sommige lesbische, biseksuele en transgender vrouwen en meisjes, en vrouwen en meisjes met een intersekse-conditie. Deze worden behandeld in het volgende hoofdstuk.

Sexting en grooming

De jeugd komt steeds vroeger met seksualiteit in aanraking, bijvoorbeeld via televisie en internet. Door het toenemende bezit op jongere leeftijd van smartphones fungeren de sociale media meer en meer als digitale ontmoetingsplekken. Fenomenen als sexting en grooming nemen daardoor toe. Bij sexting worden seksueel getinte foto's en filmpjes van een persoon via mobiele media verspreid, vaak door bekende leeftijdgenoten. Bij grooming zoeken onbekenden contact met jongeren met het doel misbruik te maken van hun vertrouwen. Uit recent onderzoek blijkt dat 37 procent van de meisjes in Nederland wel eens online seksueel getinte opmerkingen ontvangt, en 48 procent wel eens het verzoek heeft gekregen seksueel getinte foto's te versturen⁸. Bij jongens lagen deze percentages rond de 30. De behoefte om 'erbij te horen' kan ertoe leiden dat kwetsbare meiden grenzen over gaan, en slachtoffer worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Meisjes met een lichte verstandelijke beperking (LVB) zijn in dit kader nog eens extra kwetsbaar. Seksueel grensoverschrijdend gedrag speelt voor meisjes en jongens vaak niet op dezelfde manier; zo kan de erkenning en ervaring van slachtofferschap verschillen, en zijn ook de consequenties van seksueel grensoverschrijdend gedrag voor meiden anders dan voor jongens.

5 GGD (2013) Amsterdammers gezond en wel? Amsterdamse Gezondheidsmonitor 2012.

6 GGD (2012) Zo gezond zijn de Amsterdamse jongeren!

7 Gemeente Amsterdam, Bureau Onderzoek en Statistiek (2013). De staat van de Jeugd. Jeugdmonitor Amsterdam 2013.

8 Eenvandaag (2015). Onderzoek 'Sexting', Eenvandaag jongerenpanel

Extra aandacht voor kwetsbare meiden in het onderwijs en jongerenwerk

Goede relationele en seksuele vorming is belangrijk voor het bestrijden van seksueel grensoverschrijdend gedrag en het versterken van weerbaarheid. De eerste verantwoordelijkheid ligt hiervoor bij de ouders, maar voor jongeren bij wie thuis weinig over deze onderwerpen gesproken wordt, is extra aandacht in het onderwijs gewenst. Vmbo-scholen en basisscholen met relatief veel kwetsbare leerlingen hebben vaak behoefte aan ondersteuning, vanwege de complexiteit van het onderwerp. In 2013 en 2014 hebben gemeente, jeugdhulpverlening, maatschappelijke ondernemers en vrouwenorganisaties gezamenlijk en apart verschillende projecten en pilots gedraaid met als doel de weerbaarheid van meisjes te vergroten. In zulke projecten worden vraagstukken rond identiteit, taboes en toekomst besproken op een laagdrempelige manier. Sleutelwoorden bij de succesvolle projecten zijn een veilige setting, coaching, peer-to-peer methodiek en een persoonlijke benadering.

Acties in 2015-2018

De gemeente investeert in een integrale aanpak voor kwetsbare meisjes en versterking van hun weerbaarheid door:

1. Zorg te dragen voor specifieke aandacht voor meisjes binnen het jongerenwerk. Hiertoe worden vier soorten actie ondernomen. Ten eerste wordt een percentage van het budget voor jongerenwerk geormerkt voor activiteiten voor meisjes. In 2014 is de streefnorm van 30% ruimschoots gehaald, en voor 2015 geldt de streefnorm dat 40% van het budget moet worden besteed aan activiteiten voor meisjes. Bij het ontwikkelen van het stedelijk kader jongerenwerk 2016 wordt een nieuwe streefnorm gesteld. Ten tweede wordt een nieuwe, in opdracht van de gemeente ontwikkelde meidenmethodiek aan het Amsterdamse jongerenwerk aangeboden. Dit is de door Youth Spot van de Hogeschool van Amsterdam ontwikkelde methodiek 'De Kracht van Meiden'. Ten derde wordt het stedelijk beleid (aanscherping Aanpak radicalisering en Roze Agenda (LHBTI⁹) vertaald in prioriteiten voor de uitvoering van het Basispakket Jongerenwerk in alle stadsdelen. Ten vierde worden de prioriteiten voor meiden en kwetsbare jongeren met een lichte verstandelijke beperking ingebed in het nog vast te stellen stedelijk jongerenwerk en verankerd in de werkwijzen van de welzijnsinstellingen/jongerenwerk. Als gevolg hiervan worden meisjes, en specifiek kwetsbare meisjes, beter bereikt en bediend door het jongerenwerk.
2. Aanpak van kwetsbaarheid voor radicalisering door het maken van afspraken met de gezamenlijke welzijnsinstellingen over het bieden van trainingen voor jongerenwerkers in relatie tot LVB en radicalisering. Deze nieuwe afspraken worden gemaakt in de context van de aanscherping aanpak radicalisering van Openbare Orde en Veiligheid (2015) en de afschaffing van de AWBZ pakketmaatregel. Dit leidt ertoe dat jongerenwerkers beter in staat

⁹ De afkorting LHBTI staat voor: lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele personen, en mensen met een intersekseconditie. Voor de leesbaarheid gebruiken we deze afkorting, maar zoals ook in de Roze Agenda (2015) staat is deze groep in feite breder. Met LHBTI bedoelen we ook mensen die zich 'zoekende' (*questioning*), 'queer', of 'aseksueel' noemen. We streven in Amsterdam naar acceptatie van seksuele- en genderdiversiteit in brede zin.

zijn in te spelen op de specifieke vragen en behoeftes van meisjes met een lichte verstandelijke beperking en meisjes die kwetsbaar zijn voor radicalisering.

3. De seksuele weerbaarheid van meisjes en jongens te versterken, met onder andere specifieke aandacht voor sexting en grooming. Hieronder valt het voortzetten/uitbreiden van trainingen op scholen voor voortgezet onderwijs met veel kwetsbare leerlingen; faciliteren van extra aanbod voor jongeren op het gebied van seksuele weerbaarheid door verschillende zorg- en welzijnsorganisaties, het trainen van OKT-medewerkers en jongerenwerkers op het herkennen en voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit draagt eraan bij dat meisjes ondersteuning, preventie en hulp ontvangen die gelijke tred houdt met de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen.
4. Aanpak van 'stille problematiek' door het voortzetten van de ondersteuning van meisjes- en vrouwenorganisaties en netwerken en van de ontwikkeling van succesvolle methodieken die aandacht besteden aan meisjesspecifieke problemen en de 'verborgen' psychosociale problematiek van meisjes. Dit gebeurt onder andere via financiële ondersteuning en draagt eraan bij dat meisjes dicht in hun omgeving aansluiting vinden bij de ondersteuning, diensten en rolmodellen die zij nodig hebben.
5. Verzamelen van actuele informatie over deze thema's en bevorderen van uitwisseling tussen organisaties en sleutelfiguren die zich inzetten voor ondersteuning aan kwetsbare meisjes. Dit gebeurt onder andere door het jaarlijks (laten) organiseren van een bijeenkomst voor deze ondersteuners en draagt bij aan expertisebevordering en versterking van netwerken.
6. Pro-actief verzamelen van signalen uit het vrouwenveld met betrekking tot meisjes/ jonge vrouwen uit zeer kwetsbare groepen, waaronder meisjes in een sociaal-economisch zwakke positie als gevolg van recente migratie (Midden- en Oost-Europa en vluchtelingenregio's). Ter aanvulling op de summier beschikbare kwantitatieve informatie, wordt kwalitatieve informatie verzameld door middel van gesprekken met sleutelfiguren en onderhouden van een netwerk met organisaties in het veld. Dit stelt de gemeente en haar partners beter in staat om effectief in te spelen op actuele ontwikkelingen.



Versterken van zelfbeschikking en acceptatie diversiteit

Doel: meer Amsterdamse vrouwen kunnen zichzelf zijn en eigen keuzes maken

Amsterdamse vrouwen moeten zich naar eigen inzicht en volle vermogen kunnen ontwikkelen. Veiligheid en je kunnen uiten en ontwikkelen naar eigen inzicht zijn mensenrechten, die de gemeente voor alle Amsterdammers wil garanderen. Lesbische, biseksuele en transgender vrouwen, en anderen wiens identiteit niet past bij stereotiepe ideeën over wat 'vrouw-zijn' inhoudt, moeten zich net zo vrij kunnen ontwikkelen en even zichtbaar (kunnen) zijn als iedere andere Amsterdammer. Daarom wil de gemeente bijdragen aan de weerbaarheid van vrouwen tegen aantasting van hun seksuele, fysieke of psychische ontwikkeling en inperkingen van hun vrijheid.

Seksualiteit en levensstijl? Amsterdamse vrouwen bepalen het zelf!

De zelfbeschikking van vrouwen komt in het gedrang wanneer cultuur, religie of tradities door het 'collectief' worden gebruikt om beperking van vrijheden van het individu te legitimeren. Bekende voorbeelden hiervan zijn niet mogen trouwen met een partner van buiten de gemeenschap of het niet accepteren van een andere dan heteroseksuele geaardheid omdat dit anders de familie 'schande' zou berokkenen of in zou gaan tegen verplichtingen vanuit het geloof. In deze nota ligt de focus op de vormen van beperking op zelfbeschikking waarvan bekend is dat die een deel van de Amsterdamse meisjes en vrouwen treft. Hieronder wordt allereerst ingegaan op problemen rond de acceptatie en zelfbeschikking van lesbische en biseksuele (jonge) vrouwen. Dit vormt een dwarsverband en overlap tussen deze nota, en de Roze Agenda van de gemeente Amsterdam. Daarna gaan we in op de beperkingen van bewegingsvrijheid en keuzemogelijkheden van activiteiten buitenshuis.

1. Barrières voor LGBTI¹⁰ vrouwen en meisjes

Onderzoek van het SCP¹¹ uit 2013 laat zien dat 96% van de Nederlandse bevolking van 16 jaar

¹⁰ De afkorting LGBTI staat voor lesbische, biseksuele en transgender personen, en mensen met een intersekse-conditie. We gebruiken hier de afkorting LGBTI in plaats van LHBTI omdat deze tekst niet verwijst naar homoseksuele mannen en jongens.

¹¹ Acceptatie van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Nederland, SCP 2013

en ouder homoseksualiteit niet afkeurt¹², en het is bekend dat Amsterdammers zich gemiddeld genomen toleranter tonen dan het Nederlandse gemiddelde. Deze statistieken weerspiegelen een positieve ontwikkeling naar tolerantie en acceptatie. Maar helaas is het beeld minder positief wanneer men kijkt naar de acceptatie van rechten en uitingen van LHBTI's. Dit geldt voor alle bevolkingsgroepen, maar met name de ouders van Turkse en Marokkaanse komaf hebben daar relatief veel moeite mee.

Uit onderzoek blijkt dat isolement, een laag zelfbeeld, neerslachtigheid en gevoelens van onveiligheid veel voorkomen bij lesbische vrouwen¹³. De klachten van deze vrouwen hangen vaak samen met ervaringen van stigmatisering en negatieve reacties op het lesbisch of biseksueel zijn. Meisjes en vrouwen die opgroeien in traditionele¹⁴ migrantengezinnen en op vrouwen vallen verbergen dat vaak¹⁵ en krijgen daardoor ook niet de ondersteuning die zij nodig hebben¹⁶. Dat leidt soms tot een dubbelleven of een ongelukkig huwelijk met een man, uit angst om verstoten te worden door de gemeenschap. Overigens komt dit niet alleen door restricties vanuit de thuisomgeving. Uit onderzoek is bekend dat de tolerantie ten opzichte van seksuele diversiteit naar verhouding laag is onder jongeren. Ruim een vijfde (21%) van de 13-14 jarige Amsterdammers heeft een negatieve houding ten aanzien van homoseksuele jongens en lesbische meisjes op hun school, hoewel er grote verschillen hierin bestaan tussen jongeren¹⁷. Uit een inventarisatie van het SPE komt naar voren dat biculturele lesbische en biseksuele vrouwen behoefte hebben aan openheid over seksuele diversiteit, sterke rolmodellen en cultuursensitieve hulpverlening. Veilige, laagdrempelige plekken waar men 'zichzelf' kan zijn, zijn hierin waardevol.

2. Ontbreken van autonomie en keuzevrijheid

Uit gesprekken met sleutelfiguren blijkt dat een deel van de vrouwen en meisjes met een niet-westerse achtergrond weerstand ervaart als zij hun leven anders willen inrichten dan in hun familie of gemeenschap gebruikelijk is. Het gaat dan bijvoorbeeld om de keuze voor bepaald werk, zoals werk in de avonduren of de keuze voor een partner van buiten de eigen gemeenschap. De tweede en derde generatie beschikt vaak over meer bewegingsvrijheid en autonomie dan hun moeders. Toch is er nog steeds sprake van inperkingen van bewegings- en keuzevrijheid van dochters en vrouwen. Laagopgeleide vrouwen van niet-westerse komaf zijn extra kwetsbaar omdat zij vaak meer moeite hebben om economisch en financieel voor zichzelf te zorgen.

12 Feiten en cijfers. Samenvatting van onderzoek naar LHBTI-emancipatie. Movisie, 2014

13 Stichting OndersteBoven. 2009. Online onderzoek naar de psychosociale gezondheid van lesbische en biseksuele vrouwen in Nederland en stigmatisering. Zie ook Rapport Vrouwenemancipatie 2014, Bureau Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.

14 Niet-westerse gezinnen met traditionele en/of orthodoxe opvattingen

15 ACB Kenniscentrum. 2010. In de kast, uit de kast. Verslag van een inventariserend onderzoek naar positie en behoeften van allochtonen met homoseksuele en lesbische gevoelens. Amsterdam.

16 Adviesraad Diversiteit en Integratie, Gemeente Amsterdam (2011). Dé (allochtone) lesbienne bestaat niet!

17 Gemeente Amsterdam (2015). LHBTI'ers in Amsterdam. Factsheet.

Een kleine groep komt zelfs terecht in de situatie dat zij gedwongen worden tot een huwelijk, tegen hun wil worden achtergelaten in een ander land, of in Amsterdam een bestaan leiden als 'verborgen vrouwen'¹⁸.

Uit onderzoek van DUO is gebleken dat door de wijzigingen in de inburgeringswet de positie van sommige kwetsbare vrouwen is verslechterd. Zij worden sinds 2013 geacht zelfstandig de inburgering te regelen en te betalen, maar het blijkt dat slechts een klein deel van de inburgeringsplichtigen deelneemt aan een inburgeringsexamen en een nog lager percentage van hen hiervoor slaagt¹⁹. Deze ontwikkeling betekent dat deze vrouwen verder afgesneden worden van mogelijkheden om hun weg te vinden in de samenleving.

Slachtoffers van huiselijk geweld ontbreekt het vaak aan een stevige basis die bestaat uit eigenwaarde en zelfvertrouwen, eigen financiële middelen en een sociaal vangnet. Huiselijk geweld komt in alle lagen van de bevolking voor, en situaties van extreme beperkingen van vrijheid gaan vaak gepaard met fysiek geweld.

Biculturele rolmodellen en grassroots-initiatieven

Als het gaat om emancipatie van LHBTI ging lange tijd de aandacht met name uit naar homoseksuele mannen. Vrouwen waren relatief minder zichtbaar. Afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor de vrouwelijke LBTI'ers en treden (bi-culturele) lesbische rolmodellen actiever op. De beleidsaandacht voor mensen met een intersekse-conditie is nog zeer pril, zodat op dit punt de opbouw van kennis en netwerken de prioriteit heeft²⁰. De afgelopen jaren is gewerkt aan het bespreekbaar en zichtbaar maken van seksuele diversiteit, o.a. via het ondersteunen van projecten van maatschappelijke organisaties, zelforganisaties, oudernetwerken en biculturele rolmodellen die een belangrijke rol hebben gehad. Succesvolle voorbeelden waren een voorlichtingsproject door LHBTI's met een islamitische en/of multiculturele achtergrond op Amsterdamse scholen, Pink Istanbul Festival, een vaartocht van de eerste Marokkaanse boot tijdens de Gay Pride 2014 en het trainen van jongerenwerkers in sensitiviteit ten aanzien van biculturele jongeren. Voor jonge vrouwen die worstelen met hun lesbische gevoelens was er ondersteuning via het Girl Power Team van de stichting Let's Be Open. De organisatie bereikt met haar activiteiten 1.500 vrouwen, van wie een groot aantal een biculturele achtergrond heeft. Met ondersteuning van het SPE en/of het projectenbudget ten behoeve van kleinschalige projecten zijn positieve ervaringen opgedaan met onder andere 'Pink talks, pink ladies: my life, my story' (voor en met lesbische vrouwen van kleur), 'Amsterdamse LBTQI vrouwen- TransUnited' (gericht op trans vrouwen), LesMina's Weerbaarheid' (gericht op lesbische vrouwen met een Islamitische achtergrond). Ook is er het project Veilige Haven, dat psychosociale begeleiding biedt voor bi-culturele LHBTI's. Toch treffen problemen als gevolg van vooroordelen en beperkte

18 Verwey-Jonker instituut (2012). Leven in gedwongen isolement. Een verkennend onderzoek naar verborgen vrouwen in Amsterdam.

19 Brief minister Asscher SZW d.d. 2 september 2015 aan de Tweede Kamer nav toezeggingen gedaan tijdens het Algemeen Overleg Inburgering van 22-01-2015.

20 Zie voor meer informatie Nederlands Netwerk Intersekse/DSD (2013/2014). Standpunten en beleid.

zelfbeschikking LGBTI meisjes en vrouwen nog altijd onevenredig hard.

Aandacht voor verborgen vrouwen is er in de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling door inzet van preventieactiviteiten. In 2015 worden er middelen ingezet om professionals bewust te maken van het bestaan van verborgen vrouwen en wat zij kunnen doen bij signalen. Ook vrouwenorganisaties en zelforganisaties zijn belangrijk in het bereiken van verborgen vrouwen vanwege hun laagdrempeligheid. Ook zijn zelforganisaties getraind in het signaleren en doorverwijzen van verborgen vrouwen naar de hulpverlening.

Versterken grassroots- initiatieven en expertisebevordering professionals

De overheid, vrouwen zelf en de sociale omgeving hebben allemaal een rol bij het vergroten van de zichtbaarheid van LGBTI vrouwen en het ondersteunen van de zelfbeschikking van Amsterdamse vrouwen. Rolmodellen van alle generaties en culturen kunnen een waardevolle bijdrage leveren. De gemeente faciliteert organisaties die bijeenkomsten organiseren waarbij diverse culturen in combinatie met zichtbaarheid van lesbische, bisekuele en transgender vrouwen centraal staan. Daarnaast biedt de gemeente financiële ondersteuning aan initiatieven ter versterking van de zelfbeschikking van kwetsbare meisjes en vrouwen, waarbij specifiek ook aandacht is voor LGBTI'ers.

Op basis van het Roze Stembusakkoord heeft de gemeenteraad in mei 2015 een Roze Agenda besproken die de hoofdlijnen bevat van het beleid ten aanzien van LHBTI'ers voor de jaren 2015-2018. De Roze Agenda en het Vrouwenemancipatiebeleid overlappen en versterken elkaar op een aantal punten, o.a. als het gaat om bespreekbaar maken van taboes en mensenrechten.

Acties in 2015-2018

De gemeente versterkt zelfbeschikking en bevordert de acceptatie van diversiteit door:

1. Tegengaan van huwelijksdwang en achterlating door a) het bieden van informatie en ondersteuning aan potentiële slachtoffers. Dit door het opleiden en inzetten van voorlichters met verschillende etnische en culturele achtergronden, en door een campagne op Facebook. Daarnaast wordt b) ook informatie en ondersteuning geboden aan hulp- en dienstverleners. Hulpverleners krijgen workshops over het signaleren en melden van vermoedens van huwelijksdwang en taalaanbieders, scholen, loketmedewerkers en leerplichtambtenaren ontvangen informatie. Dit leidt ertoe dat huwelijksdwang en achterlating worden tegengegaan doordat meer meisjes en vrouwen hulp kunnen zoeken, en meer hulp- en dienstverleners adequaat kunnen reageren op signalen.
2. Stimuleren en faciliteren van initiatieven uit de samenleving die bijdragen aan:
 - de bewustwording over mensenrechten en het recht op zelfbeschikking
 - Versterken van het netwerk en de mogelijkheden van 'verborgen vrouwen'
 - de weerbaarheid van (jonge) vrouwen;
 - het reageren op en melden van huiselijk geweld;

- het tegengaan van huwelijksdwang.

Dit zorgt ervoor dat meer vrouwen weerbaar zijn en aansluiting weten te vinden op diensten en netwerken die hen hierbij steunen.

3. Acceptatie van diversiteit in het onderwijs te ondersteunen door ervoor zorg te dragen dat in het kader van de onderwijsprogramma's die gericht zijn op het bespreekbaar maken en accepteren van seksuele- en genderdiversiteit, aandacht voor vrouwelijke LGBTI'ers een duidelijke plaats krijgt. Daarnaast wordt in overleg met het onderwijs in kaart gebracht wat de mogelijkheden zijn om zichtbaarheid van vrouwen te vergroten in lesmateriaal op het gebied van seksuele vorming en diversiteit en overige vakken. Dit draagt eraan bij dat Amsterdamse jongeren een meer accepterende houding hebben tegenover diversiteit op het gebied van seksualiteit en gender. Zo draagt het er ook aan bij dat LGBTI meisjes veiliger en gezonder op kunnen groeien.
4. Bevorderen van sociale acceptatie van LGBTI- vrouwen door initiatieven van het emancipatieveld te ondersteunen die bijdragen aan acceptatie en zichtbaarheid van LGBTI- vrouwen. Dit zijn bijvoorbeeld projecten gericht op het bespreekbaar maken van seksuele diversiteit en tegengaan van discriminatie binnen migranten- zelforganisaties. Ook kunnen het initiatieven zijn die een veilige plek bieden om ervaringen uit te wisselen en een netwerk op te bouwen, onder andere voor ouders van LGBTI- dochters. Ook ondersteunen we de empowerment van biculturele rolmodellen. Deels gebeurt dit in het kader van de Roze Agenda. Daarnaast zet de gemeente het budget voor vrouwenemancipatie in. Dit draagt bij aan de emancipatie van LGBTI vrouwen. Ook draagt het bij aan meer kennis en acceptatie in de Amsterdamse samenleving wat betreft seksuele- en genderdiversiteit.
5. Innovatie en verbeteren van methodiek door het pro-actief zoeken, contact leggen met en inventariseren van succesvolle initiatieven en beschikbaar maken van lessen en best practices voor het brede emancipatieveld. Dit gebeurt o.a. door het organiseren van bijeenkomsten voor de (informele) netwerken en organisaties en de website en social media onder beheer van het SPE. Dit draagt eraan bij dat creatieve, innovatieve aanpakken en oplossingen gedeeld worden zodat de organisaties die aan vrouwenemancipatie werken, betere activiteiten kunnen aanbieden en elkaar versterken.
6. De ondersteuning aan lesbische en biseksuele meisjes te verbeteren door ervoor te zorgen dat binnen de trainingen van jongerenwerkers voor het werken met biculturele jongeren, aandacht wordt besteed aan sensitiviteit voor lesbische en biseksuele meisjes. Dit betekent bijvoorbeeld dat jongerenwerkers er alert op zijn dat thema's rond seksuele diversiteit mogelijk spelen; dat zij inzicht hebben in de vraagstukken die dit specifiek voor biculturele jongeren kan opleveren; dat zij hen ondersteuning kunnen bieden, en dat zij de hen op weg kunnen helpen naar netwerken en projecten die op hun vragen aansluiten, zoals de Veilige Haven. Dit draagt eraan bij dat meer biculturele lesbische en biseksuele meisjes gezond en veilig op kunnen groeien.

Doel



3. Meer Amsterdamse vrouwen zijn **economische zelfstandig**. Betaald werk en onbetaalde zorgtaken zijn beter in balans.

Versterken van economische zelfstandigheid van vrouwen

Doel: alle Amsterdammers moeten, ongeacht gender, evenveel kansen hebben op economische zelfstandigheid. Dit is nog niet het geval. Vrouwen met een laag opleidingsniveau en/of beperkte beheersing van het Nederlands en alleenstaande (tiener)moeders zijn kwetsbare groepen. Om gelijke kansen te creëren verzorgt de gemeente, specifiek voor kwetsbare groepen, een aanbod wat betreft:

- Bewustwording over rolpatronen en het belang van economische zelfstandigheid
- empowerment en arbeidsoriëntatie
- aansluiting van participatie (taal)trajecten en arbeidstoeleiding
- bevorderen van wijkgerichte werk-leertrajecten

Financiële onafhankelijkheid van vrouwen: hardnekkig vraagstuk

Hoewel de arbeidsparticipatie van vrouwen de laatste decennia is gestegen, is de verdeling van onbetaalde en betaalde arbeid tussen mannen en vrouwen nauwelijks gewijzigd. Vrouwen hebben minder vaak betaald werk dan mannen, werken vaker in deeltijd en verrichten meer onbetaalde zorg²¹. Van de Amsterdamse vrouwen is 52% economisch zelfstandig, versus 63% van de mannen²². Wie economisch zelfstandig is, verdient minstens € 1000 per maand. Van de Amsterdamse vrouwen is 8% Niet-Uitkeringsgerechtigd (NUG) en afhankelijk van een partner.

De groep Zelfstandigen Zonder Personeel (ZZP'ers) is groeiende, zowel landelijk als in Amsterdam²³. Van de Amsterdamse ZZP'ers is 40 procent vrouw²⁴. Het aandeel vrouwen binnen de groep ZZP'ers stijgt. Voor vrouwen is het starten van een eigen onderneming een mooie kans om eigen baas te kunnen zijn en in hun eigen onderhoud te voorzien. Voor alleenstaande ouders geeft een eigen onderneming meer vrijheid om eigen werktijden in te delen waardoor het

21 Bron: Atria

22 Gemeente Amsterdam, bureau Onderzoek en Statistiek (2014). Rapport Vrouwenemancipatie 2014.

23 Gemeente Amsterdam, bureau Onderzoek en Statistiek (2015). Rol gemeente bij ZZP-ers

24 Gemeente Amsterdam, bureau Onderzoek en Statistiek (2014). Factsheet ZZP.

makkelijker te combineren is met de zorg voor kinderen. Daar staat tegenover dat vrouwelijke ZZP-ers vaak een financieel minder sterke positie hebben dan mannen.

Onder jonge vrouwen met een niet-westerse achtergrond is recent een flinke stijging te zien van de economische zelfstandigheid. Hoewel het percentage economisch zelfstandigen onder de vrouwen met een Marokkaanse of Turkse achtergrond het laagst is van alle groepen (26%), is er sprake van een stijging van 10% in 2 jaar. Het is belangrijk deze stijging te ondersteunen, juist omdat er nog veel te winnen is: 38% van Amsterdamse vrouwen met een niet-westerse achtergrond is economisch zelfstandig tegen 60% van de van oorsprong Nederlandse vrouwen. Dit heeft te maken met bovengenoemde factoren, en daarbij met het feit dat vrouwen in vergelijking met mannen meer geneigd zijn om betaald werk op te geven wanneer er kinderen komen. Deze zogenaamde 'vanzelfsprekendheid' speelt bij alle groepen, maar is onder Amsterdammers van niet-westerse komaf manifester. In 2011 vond 42% tot 66% van de Amsterdamse mannen met een niet-westerse migratieachtergrond dat de vrouw verantwoordelijk moet zijn voor het huishouden. Het percentage vrouwen uit deze groep met dezelfde mening was kleiner: 20% tot 26%.

Binnen de groep vrouwen met een zwakke sociaal-economische positie zijn laagopgeleide vrouwen en alleenstaande moeders oververtegenwoordigd. In totaal 36% van de Amsterdamse gezinnen is een eenoudergezin, waarvan de meerderheid een moedergezin²⁵. De groep alleenstaande moeders kent veel verschillen, van moeders die succesvol werk en zorg combineren tot moeders die zeer ver af staan van de arbeidsmarkt en die problemen hebben rond opleiding, taalverwerving en de zorg. Het meest kwetsbaar zijn de alleenstaande moeders met een afstand tot de arbeidsmarkt in combinatie met problemen rond huiselijk geweld en tienerzwangerschappen. Juist deze groep heeft behoefte aan een soepele aansluiting tussen activiteiten op het gebied van dagbesteding, participatie en werk. Dit noemen we het 'continuüm van dagbesteding naar werk'. Belangrijk hierbij zijn de beschikbaarheid van betaalbare opvang en passende ondersteuning bij de oriëntatie op werk. Daarnaast speelt dat het streven van vrouwen naar economische zelfstandigheid vaak ook veranderingen met zich mee brengt in hun verhouding met de mannen in hun familie of omgeving. Dit wijst op het belang van mannenemancipatie, want wanneer de taakverdeling in een gezin verandert, of de rol van vrouwen in familie en samenleving, betekent dat ook verandering in de rollen en taken van mannen.

Combineren van werk en zorg

De arbeidsmarktpositie van vrouwen verandert onder invloed van de economische recessie, de bezuinigingen in sectoren waar veel vrouwen werken (de zorg en publieke sector) en de toename van vraag naar informele zorg door decentralisaties in het sociaal domein. In deze combinatie van factoren schuilt het gevaar dat vrouwen de komende jaren naar verhouding meer onbetaald werk, zoals informele zorg en mantelzorgtaken, gaan verrichten. 11% van de Amsterdamse vrouwen van 19 jaar en ouder verleent mantelzorg, tegen 8,7% van de mannen.

²⁵ Bron: Verweij Jonker Instituut

Wat de effecten zijn van decentralisaties en bezuinigingen²⁶ valt op dit moment nog niet precies te voorspellen, en zal worden gemonitord op rijksniveau. Recent onderzoek van het SCP wijst uit dat het verrichten van (extra) mantelzorgtaken als gevolg van decentralisaties mogelijk eerder ten koste gaan van vrije tijd van mantelzorgers, dan van het aantal uren betaald werk.

Het nieuwe plan 'Ontwikkelkansen voor alle Amsterdamse peuters²⁷' draagt bij aan makkelijker combineren van de zorg voor kinderen, met ander werk. Het plan zorgt ervoor dat alle Amsterdamse kinderen van tweeënehalf tot vier jaar toegang hebben tot peutergroepen waar zij kunnen spelen en leren, los van de financiële situatie bij hen thuis. Meer en flexibeler aanbod van kwalitatief hoogstaande peutervoorzieningen komt niet alleen de ontwikkeling van kinderen ten goede, maar levert ook een bijdrage aan economische zelfstandigheid van de ouder(s).

Verder zijn participatie- activiteiten belangrijk als stap richting de economische zelfstandigheid van vrouwen. De meerderheid van de deelnemers van participatieactiviteiten in wijken (zoals taallessen, vrijwilligerswerk, cursussen empowerment) is vrouw. Deze activiteiten worden door een scala aan organisaties aangeboden, van kleine vrijwilligersinitiatieven tot professionele, tot door de gemeente gefinancierde aanbieders van Nederlandse les. Het percentage vrouwen dat uiteindelijk doorstroomt naar werk ligt beduidend lager. Er is nog meer informatie nodig over manieren om de overgang van participatie naar het vinden van werk te versoepelen. Het ontbreken van doorlopende leerlijnen en onvoldoende taalbeheersing zijn als knelpunten genoemd, maar ook het feit dat sommige vrouwen het werken buiten de eigen wijk, moeilijk combineren met andere aspecten van hun leven. Op dit moment worden positieve ervaringen opgedaan met wijkgerichte leer-werktrajecten van het MBO²⁸ en van vrouwen centra, waaronder VrouwenAcademie West, de Wijkleerschool West en het Wijkleerbedrijf.

Projecten toesnijden op vrouwen

De gemeente heeft aandacht voor kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt via re-integratie²⁹, antidiscriminatie³⁰ en de aanpak van jeugdwerkloosheid³¹. Het versterken van de economische zelfstandigheid van vrouwen is onderdeel van dit algemene beleid. Een bijzonder project dat in dit verband specifiek genoemd kan worden is het project Eigen Kracht, dat beoogt om in 2015 en 2016 vijftig vrouwen met afstand tot de arbeidsmarkt te begeleiden naar scholing, traject, stage en/of werk. Opgedane ervaringen komen ten goede van andere projecten. De gemeente Amsterdam en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap financieren dit gezamenlijk.

26 <http://www.nji.nl/Combinatie-arbeid-en-zorg>

27 Gemeente Amsterdam (2015). Ontwikkelkansen voor alle Amsterdamse peuters. Beleidsplan peutergroep/VVE 2015-2018

28 Een samenwerking tussen MBO-ROC-top en Lucas Community (wijkondernemingen en ondernemende bewoners) zijn er werkervaringsplaatsen gecreëerd, waar met name vrouwelijke MBO-studenten succesvol zijn. Stadsdelen ondersteunen.

29 De re-integratieaanpak kent specifieke trajecten voor Amsterdammers met kleine afstand tot de arbeidsmarkt en een WWB-uitkering en Amsterdammers zonder uitkering, zonder werk en een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Van deze zogenaamde NUG'ers is circa 70% een vrouw.

30 Actieplan antidiscriminatie 'Amsterdam Inclusief'

31 Aanvalsplan Jeugdwerkloosheid 2015-2018.

“Verder ontwikkelen van enkele wijkgerichte initiatieven die vrouwen helpen richting werk, speciaal wanneer die blijkens evaluaties succesvol werken voor kwetsbare vrouwen. Leerstages zijn een waardevol middel. Zowel door de gemeente georganiseerde trajecten als initiatieven van andere organisaties komen hiervoor in aanmerking. Door de werkwijzen van succesvolle en innovatieve projecten in te bedden in reguliere trajecten kunnen meer vrouwen een betere arbeidsmarktpositie verwerven.”

Acties in 2015-2018

De gemeente versterkt de economische zelfstandigheid van Amsterdamse vrouwen uit kwetsbare groepen door:

1. Ondersteunen van initiatieven van het emancipatieveld die bijdragen aan het bevorderen van arbeidsparticipatie (o.a. bewustwording, talentontwikkeling en arbeidsoriëntatie) en economische zelfstandigheid van vrouwen. Ook wordt voortgebouwd op de ontwikkeling van een scholingslening voor (werkende) armen en de pilot scholingsvoucher. Dit draagt eraan bij dat meer vrouwen de kennis, vaardigheden en het zelfvertrouwen ontwikkelen die nodig zijn voor een goede positie op de arbeidsmarkt.
2. Verder ontwikkelen van wijkgerichte initiatieven die vrouwen helpen richting werk, speciaal wanneer die blijkens evaluaties succesvol werken voor kwetsbare vrouwen. Leerstages zijn een waardevol middel, en een belangrijk aspect hiervan is het bieden van oplossingen voor het combineren van werk en zorg. Zowel door de gemeente georganiseerde trajecten als initiatieven van andere organisaties komen hiervoor in aanmerking. Door de werkwijzen van succesvolle en innovatieve projecten in te bedden in reguliere trajecten kunnen meer vrouwen een betere arbeidsmarktpositie verwerven.
3. Verbeteren van de aansluiting tussen activiteiten op het gebied van dagbesteding, participatie en werk. Specifiek wordt binnen het project ‘Eigen Kracht’ verbinding gelegd tussen de participatieactiviteiten voor vrouwen die een bijstandsuitkering ontvangen en vrouwen zonder betaald werk die geen recht hebben op bijstand in trede 2 en de re-integratieactiviteiten voor deze vrouwen in trede 3 en 4. Dit draagt ertoe bij dat meer vrouwen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt doorstromen richting betaald werk.
4. In te spelen op de arbeidsmarktpositie van vrouwen die werkzaam zijn in de zorgsector. Als blijkt dat veel van hen door bezuinigingen werkloos raken, investeren in innovatieve oplossingen waarbij waar mogelijk wordt aangesloten het Masterplan Zorg van de Amsterdamse MBO-Agenda, en bij het landelijke Zorgpact. Dit draagt bij aan het tegengaan van negatieve gevolgen van bezuinigingen in de zorgsector voor Amsterdamse vrouwen.
5. Ondersteunen van initiatieven voor mannen-emancipatie, vooral waar het gaat over hun relaties met vrouwen, vaak in een gezin. Dit draagt ertoe bij dat meer mannen de emancipatie van vrouwen ondersteunen, en bereid zijn de verdeling van werk- en zorgtaken aan te passen als nodig.

6. Actief netwerken informeren over gemeentelijk aanbod op terrein van ondernemerschap en onderzoeken van specifieke behoeftes op het terrein van ondernemerschap onder vrouwen: In contacten met vrouwenorganisaties brengen we het gemeentelijk aanbod actief onder de aandacht en verkennen we hoe dit aanbod aansluit bij de specifieke behoeften van vrouwen. Daarnaast benutten we gesprekken met ZZP'ers om in kaart te brengen of er verschillende behoeften zijn tussen mannen en vrouwen. Dit draagt ertoe bij dat meer vrouwen succesvol zijn als ondernemer.

Doel



4. Vrouwenorganisaties, groot en klein, **werken samen**. Initiatiefrijke vrouwen zijn **rolmodellen**.

Versterken van de Amsterdamse emancipatie-infrastructuur

Doel: meer samenwerking en zichtbaarheid zodat vrouwenorganisaties elkaar versterken

De gemeente wil dat de personen en netwerken die in Amsterdam aan vrouwenemancipatie werken, duurzaam kunnen bijdragen en elkaar daarbij aanvullen en ondersteunen. Zichtbaar leiderschap van succesvolle vrouwen, in al hun diversiteit, is van grote waarde. Hierdoor kunnen andere vrouwen zich optrekken aan hun voorbeeld, en krijgt ook de rest van de stad een bredere blik op de kracht van Amsterdamse vrouwen. Daarom stimuleert de gemeente de zichtbaarheid van deze rolmodellen en positieve voorbeelden van emancipatie.

De (informele) laagdrempelige vrouwenorganisaties hebben een meerwaarde voor de emancipatie in de stad. Zij bereiken vrouwen in maatschappelijke kwetsbare/ geïsoleerde posities die niet of moeizaam aansluiting vinden bij reguliere voorzieningen. Om de emancipatie-activiteiten van deze organisaties te ondersteunen zorgt de gemeente voor het bundelen en delen van kennis en best practices en het verbinden van het informele emancipatieveld met het formele aanbod in de stad.

Amsterdamse vrouwenorganisaties: kapitaal van de stad

Het Amsterdamse emancipatieveld loopt uiteen van professionele kennis³²- en vrouwencentra zoals Atria en het Onderzoekscentrum voor Gender en Seksualiteit van de Universiteit van Amsterdam tot kleine zelforganisaties en buurtinitiatieven, gevat onder de noemer van 'het informele veld'. Deze zelforganisaties en vrouwen- en emancipatiecentra zijn vaak 'geworteld' in de wijken, draaien grotendeels op vrijwillige inzet en weten kwetsbare doelgroepen te bereiken die weinig aansluiting vinden bij reguliere voorzieningen. Belangrijke spelers in het emancipatieveld zijn stedelijke en landelijke netwerken en de maatschappelijke ondernemers die vrouwen en organisaties uit verschillende geledingen van de samenleving weten te verbinden³³.

³² Atria en Kennisinstituut voor Genderstudies van Universiteit van Amsterdam

³³ Onder andere Women Inc en Ted-Ex Women.

Om het emancipatieveld te ondersteunen heeft de gemeente in 2009 de opdracht gegeven voor het oprichten van een stedelijk Service Punt Emancipatie, bekend als het SPE. Dit servicepunt biedt onder meer advies, bijeenkomsten, website en krijgt van de gemeente een budget voor ondersteuning van kleinschalige emancipatie-initiatieven die aansluiten bij de speerpunten van het emancipatiebeleid. Uit een onafhankelijke evaluatie van het SPE uit 2015 (zie bijlage) blijkt dat het samenbrengen van kennis en ervaring door het emancipatieveld belangrijk wordt gevonden. Ook lieten de vrouwenorganisaties weten dat op sommige punten verandering zouden willen zien. Zo willen ze graag dat het SPE de samenwerking tussen de organisaties nog meer stimuleert, en dat wordt bekeken of externe deskundigen kunnen meebeslissen bij het verstrekken van financiële ondersteuning via het SPE. Tot nu toe zijn het de vrouwenorganisaties zelf, die via een democratische stemming het ondersteuningsgeld verdelen.

Succesfactor: samenwerking

Actueel is het succes van de grootstedelijke netwerken en maatschappelijke ondernemers die emancipatievraagstukken op de agenda weten te zetten en op stedelijk niveau verbindingen maken tussen (vrouwen uit) kenniscentra, bedrijfsleven, overheid en het emancipatieveld. Op stadsdeelniveau zijn de lokale laagdrempelige vrouwenorganisaties belangrijk onderdeel van de dragende samenleving. In het kader van de gebiedsgerichte aanpak zal de komende jaren steeds vaker een beroep worden gedaan op sleutelfiguren en vrijwilligers van de lokale organisaties. De toenemende belasting van sleutelpersonen maakt de noodzakelijke samenwerking kwetsbaar. Zeker in het licht van de bezuinigingen waar het emancipatieveld de afgelopen jaren mee is geconfronteerd.

De gemeente ondersteunt het eigen initiatief van vrouwen

Het college stimuleert emancipatie door het Amsterdamse emancipatieveld te ondersteunen, te verbinden en door positieve voorbeelden zichtbaar te maken. Op allerlei plekken in de stad bestaan laagdrempelige organisaties en emancipatie-initiatieven, die een belangrijke rol spelen in het bereiken van vrouwen in een kwetsbare of maatschappelijk geïsoleerde positie. Zij kunnen emancipatieprocessen 'van binnen uit' stimuleren en traditionele opvattingen over man/vrouw verhoudingen en seksuele diversiteit bespreekbaar maken. Netwerken als Women Inc hebben een andere rol. Zij maken verbindingen met wetenschap en bedrijfsleven, bereiken een brede doelgroep en vallen op door innovatieve aanpakken. De gemeente ondersteunt het bouwen aan netwerken tussen de bovenstaande initiatieven en organisaties, die op verschillende niveaus opereren. Dit sluit ook aan bij de gebiedsgerichte aanpak met haar nadruk op de dragende samenleving en verbindingen tussen formele en informele voorzieningen.

Acties in 2015-2018

De gemeente versterkt de emancipatie- infrastructuur in de stad door:

1. Versterken van (vrouwen)organisaties en brede grootstedelijke netwerken die initiatieven nemen op het terrein van emancipatie en mensenrechten, door hen zichtbaar te maken via verschillende media-kanalen, met elkaar te verbinden en financieel te ondersteunen. In de opdracht aan het SPE wordt extra nadruk gelegd op het stimuleren van samenwerking en

verbinding tussen organisaties, en dit wordt via tussenrapportages bijgehouden. Ook wordt onderzocht hoe vanaf 2016 externe deskundigen betrokken kunnen worden bij de beslissingsprocedure voor de financiële ondersteuning via het SPE. Dit draagt bij aan een sterke, zichtbare en samenhangende lokale infrastructuur van emancipatie- initiatieven.

2. Stimuleren van innovatieve projecten vanuit het emancipatieveld die informele en formele zorg- en dienstverlening met elkaar verbinden, specifiek daar waar oplossingen worden gevonden voor de overbelasting van sleutelpersonen. Binnen het subsidiebudget wordt jaarlijks een bedrag van € 50.000 geormerkt voor initiatieven met deze kenmerken. Daarnaast zoekt de Gemeente pro-actief naar nieuwe en innovatieve projecten en initiatieven, en stimuleert die. Dit draagt bij aan het versneld ontwikkelen en delen van nieuwe werkwijzen en oplossingen voor actuele vraagstukken.
3. Ondersteunen van de professionalisering en informatiepositie van het emancipatieveld. Hierbij wordt ingespeeld op actuele signalen en vragen uit het veld. De manier waarop dit gebeurt is via andere themabijeenkomsten, advisering, en stimulering van verbindingen tussen vrouwenorganisaties uit het informele veld en professionele aanbieders. Dit is relevant voor een scala aan onderwerpen, waaronder participatie, armoede, educatie, preventie van huiselijk geweld, zorg en gezondheid. We versterken de inzet van digitale informatievoorziening via sociale netwerken als Facebook en Twitter, naast de bestaande SPE-website en nieuwsbrieven. Voor het bovenstaande geeft de gemeente opdracht aan het SPE. Dit versterkt de informatiepositie van de organisaties die in het emancipatieveld actief zijn en geeft hen strategieën voor het plannen en uitvoeren van hun activiteiten.
4. Zorg dragen voor een hoge kwaliteit van informatie en analyse door a) te stimuleren dat beschikbare informatie over gendersensitiviteit en genderverhoudingen zo veel mogelijk wordt opgenomen in relevante monitoring en rapportages van de gemeente, en b) deze informatie jaarlijks te bundelen, duiden en breed beschikbaar te maken. Relevant hierbij zijn onder andere rapportages over onderwijs en arbeidsmarkt, gebiedsanalyses, rapportages over mantelzorg en informele zorg. Hierbij wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van synergie met de aanpak Amsterdam Inclusief, die gericht is op een inclusieve arbeidsmarkt voor Amsterdammers, in al hun verscheidenheid. En natuurlijk werken we samen met instituten als Atria, Women Inc en SPE, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de meest recente onderzoeksrapporten. De campagne van Women Inc om aandacht te vragen voor verschillen tussen mannen en vrouwen in de gezondheidszorg, ondersteunen we graag. Dit draagt ertoe bij dat de activiteiten binnen de verschillende speerpunten van deze nota kunnen worden toegesneden op de actuele situatie, we bij kunnen sturen waar nodig.

Monitoring, evaluatie en financiën

Monitoring en evaluatie

De acties die staan opgenomen in deze nota worden verder uitgewerkt en gemonitord in een voortgangsrapportage. In het eerste kwartaal van 2017 en 2018 informeert de wethouder de raad naar aanleiding van de voortgangsrapportage over de stand van zaken. Naast het algemene overzicht wordt hierbij ook aandacht besteed aan de ontwikkelingen per stadsdeel. Naar aanleiding van deze overzichten wordt waar nodig bijgestuurd.

De bestuurders zijn aanspreekbaar op de resultaten binnen de portefeuilles waar zij verantwoordelijk voor zijn. De portefeuillehouder Diversiteit treedt hierbij coördinerend op en biedt een overkoepelende analyse van de gegevens die vanuit de verschillende portefeuilles worden aangedragen.

Financiën

Voor het uitvoeren van de nota vrouwenemancipatie 2015-2018 zal jaarlijks een bedrag van circa € 398.000 benodigd zijn. Deze middelen zijn beschikbaar onder programma-onderdeel "Diversiteit", en worden ingezet als 'aanjaagbudget'. Dat wil zeggen dat de middelen worden ingezet voor activiteiten en projecten die een belangrijke impuls geven aan vrouwenemancipatie doordat zij vernieuwing stimuleren en/of zich richten op vraagstukken en groepen die in regulier beleid (nog) niet goed passen, en/of vrouwenorganisaties versterken. Hiervan reserveren wij € 100.000 voor financiële ondersteuning van vrouwenorganisaties die bijdragen aan de speerpunten uit deze Nota. Deze ondersteuning wordt toegekend via de bijeenkomsten die het SPE faciliteert. Maximaal € 120.000 wordt besteed aan het versterken en verbinden van vrouwenorganisaties middels de beslisbijeenkomsten, netwerk- en professionaliseringsbijeenkomsten, de digitale informatievoorziening en de advies- en informatievoorziening.

Daarnaast reserveren wij jaarlijks € 178.000 voor incidentele opdrachten en subsidies voor het versterken en verbinden van emancipatie-initiatieven, met als speerpunten het versterken van economische zelfstandigheid van vrouwen aanpak (stille) problematiek meisjes en bevordering (seksuele) weerbaarheid, en het versterken van zelfbeschikking. Binnen dit bedrag wordt per jaar € 50.000 geormerkt voor innovatieve projecten vanuit emancipatieveld die informele en formele zorg- en dienstverlening met elkaar verbinden, specifiek daar waar oplossingen worden gevonden voor de overbelasting van sleutelpersonen.

Een groot gedeelte van de activiteiten die in deze nota genoemd zijn valt primair onder een andere beleidsportefeuille dan Diversiteit. Deze worden gefinancierd vanuit budgetten die gekoppeld zijn aan thema's als inburgering en educatie, armoedebestrijding, LHBTI-emancipatie, arbeidsmarktbeleid en jeugdbeleid. Dit zijn voornamelijk reguliere budgetten, al worden sommige activiteiten mogelijk gemaakt door incidentele financiering, zoals het jaarlijkse bedrag van € 30.000 dat in de periode 2015-2016 (2 jaar) door het rijk beschikbaar wordt

gesteld in het kader van het programma Eigen Kracht ter bevordering van de arbeidsparticipatie van laagopgeleide vrouwen.